

Leerlingenboekje van

.....

Groep

.....

Woonwagens achter prikkeldraad

De vervolging van Sinti en Roma in Nederland 1940-1945

Opdracht

1

Je hebt een filmpje gezien met muziek van een zigeunerorkest.
Je bent voorgelezen uit het boek *Opgejaagd*, over Maira die met haar familie onderweg is. *Beantwoord nu de volgende vragen:*

- A** Welke afbeeldingen horen bij het leven van de Sinti en Roma?
Zet er een kruisje bij.

B Nu kunnen we met een navigatiesysteem of op internet de route vinden als we ergens naar toe gaan. Hoe konden Maira en haar familie de weg vinden?

C Wat wordt er bedoeld met de zin dat Maira een kind van de weg is?
Kies het juiste antwoord.

- De weg waar ze op loopt, is eigendom van Maira en haar familie.
- Sinti-meisjes zoals Maira leven op straat, zonder familie om zich heen.
- Maira heeft geen vaste woonplaats, ze is altijd met haar familie onderweg.

Opdracht

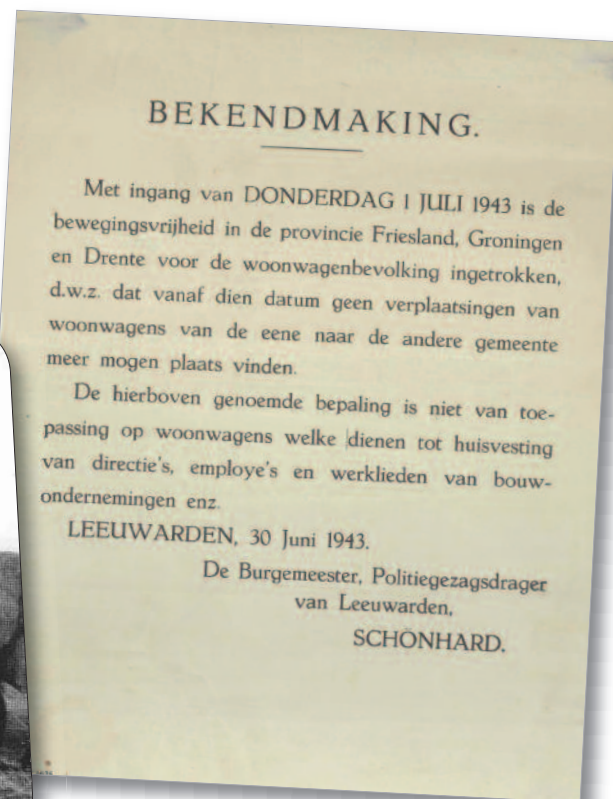
2

Toen de Tweede Wereldoorlog in Nederland begon, veranderde het leven voor de Sinti en Roma. De nazi's vonden dat ze er niet bij hoorden; dat het asociale en criminele mensen waren. Bovendien kwamen ze hier oorspronkelijk niet vandaan en hadden ze hun eigen taal en gewoonten.

In oktober 1942 werd er precies uitgezocht wie er Sinti en Roma waren. Later moesten zij op een vaste plek blijven en mochten de Sinti en Roma niet meer rondtrekken.

Bekijk de bekendmaking, van de burgemeester van Leeuwarden. Deze poster werd op verschillende plaatsen opgehangen.

A Vanaf wanneer mochten Sinti en Roma niet meer rondreizen?

Om minder op te vallen als woonwagenbewoner, verkochten veel Sinti en Roma hun wagens en paarden of brachten ze naar boeren die ze vertrouwden. Sinti en Roma doken onder in de bossen of gingen in een huis in de stad wonen.

Ze keek naar de torens, de hoge huizen. Om het benauwd van te krijgen! Ze legde haar hand tegen het warme hout van de woonwagen. Een stukje verf bladderde af; het leek scherp als een dun mesje. Haar vader had dit jaar niet aan schilderen gedacht. En hij was altijd zo trots op hun keurige wagen!
(bladzijde 19)

‘Ik wil niet in een huis,’ zei Manito. Hij stond met zijn handen in zijn zakken, zijn schouders breed, een stoere kerel van dertien – maar dat dunne stemmetje verraadde hem. ‘Moet ik dan ook naar school?’
(bladzijde 28-29)

‘Ik wil ook niet naar zo’n kamp,’ zei moeder Bloema. ‘Hoe moet ik daar mijn geld verdienen? Ik wil gewoon in mijn eigen wagen blijven. Rondreizen.’
(bladzijde 20)

‘Ik wil ook niet in een huis,’ zei Kersja. ‘Ik wil bij Raklo blijven.’ En toen drong het pas goed tot Maira door dat ze het paard achter moesten laten. Hele dagen zonder Raklo! Ze ging gauw om zijn hals hangen en drukte haar gezicht in zijn manen.
(bladzijde 29)

Lees uit het boek *Opgejaagd* bovenstaande teksten.

B Wat vonden Maira en haar familie ervan dat ze in een huis gingen wonen?
Leg dit uit.

.....

.....

.....

.....

.....

Opdracht

3

Op 16 mei 1944 werd een grote groep Sinti en Roma in Nederland opgepakt. Ze werden naar kamp Westerbork gebracht en daar gevangen gezet. Kamp Westerbork was een verzamelplaats voor Joden en Sinti en Roma.

Bekijk de afbeeldingen van kamp Westerbork en lees uit het boek *Opgejaagd* de tekst op de volgende bladzijde. Maak daarna de puzzel.

'Hun stuk van het kamp was van de rest gescheiden omdat het de strafafdeling was.'

...'en nu stonden ze tussen de lange, lage gebouwen.'

'Wat doen we hier?' 'Registreren!' werd er gefluisterd door de rijen.'

'Aan hun linkerhand was een hoog hek van prikkeldraad.'

'Boven de wagons uit stak een lange schoorsteen de lucht in.'

'En opeens zag ze, heel in de verte, een stuk van een woonwagen.'

De Meinhardts waren de laatsten die de trein uit gingen. Moeder Bloema leek niet door te hebben dat ze moest uitstappen en haar vijf overgebleven kinderen wachtten op haar. Ten slotte werden ze naar buiten geduwd door een politieman.

‘Vort jullie! We hebben geen eeuwen de tijd!’

Het was net na het middaguur; de reis had lang geduurd omdat ze telkens waren gestopt. Het laatste stuk had de trein door een kale vlakte gereden. Daarna hadden ze even stilgestaan terwijl andere mannen op de treeplanken sprongen. Duitsers in groene en grijsgroene uniformen, die luid naar elkaar riepen. De politiemannen stapten uit. Daarna had de trein nog maar een klein stukje gereden, heel langzaam, en nu stonden ze tussen lange, lage gebouwen. Boven de wagons uit stak een lange schoorsteen de lucht in. Er waren heel veel mensen uit de trein gekomen. Honderden. Ze werden opgewacht door mannen met banden om hun arm – die hadden geen wapens – en mannen in lange jassen met petten op – die droegen koppelriemen. De mensen wisten niet goed wat ze doen moesten, ze liepen kriskras kleine eindjes met hun zware koffers, en stonden dan weer stil. Er werd geschreeuwd; ze moesten in de rij gaan staan. De bagage werd op kruiwagens geladen.

Toen werden ze over een weggetje tussen de gebouwen door gedreven in de richting waar ze vandaan gekomen waren. Ze moesten allemaal in de rij gaan staan bij een ander laag gebouw.

Aan hun linkerhand was een hoog hek van prikkeldraad.

Elmo keek er fronsend naar, alsof hij probeerde te bedenken hoe hij daaroverheen moest klimmen.

‘Wat doen we hier?’

‘Registreren!’ werd er gefluisterd door de rijen.

‘Ze gaan onze namen opschrijven!’ zei Manito bangig.

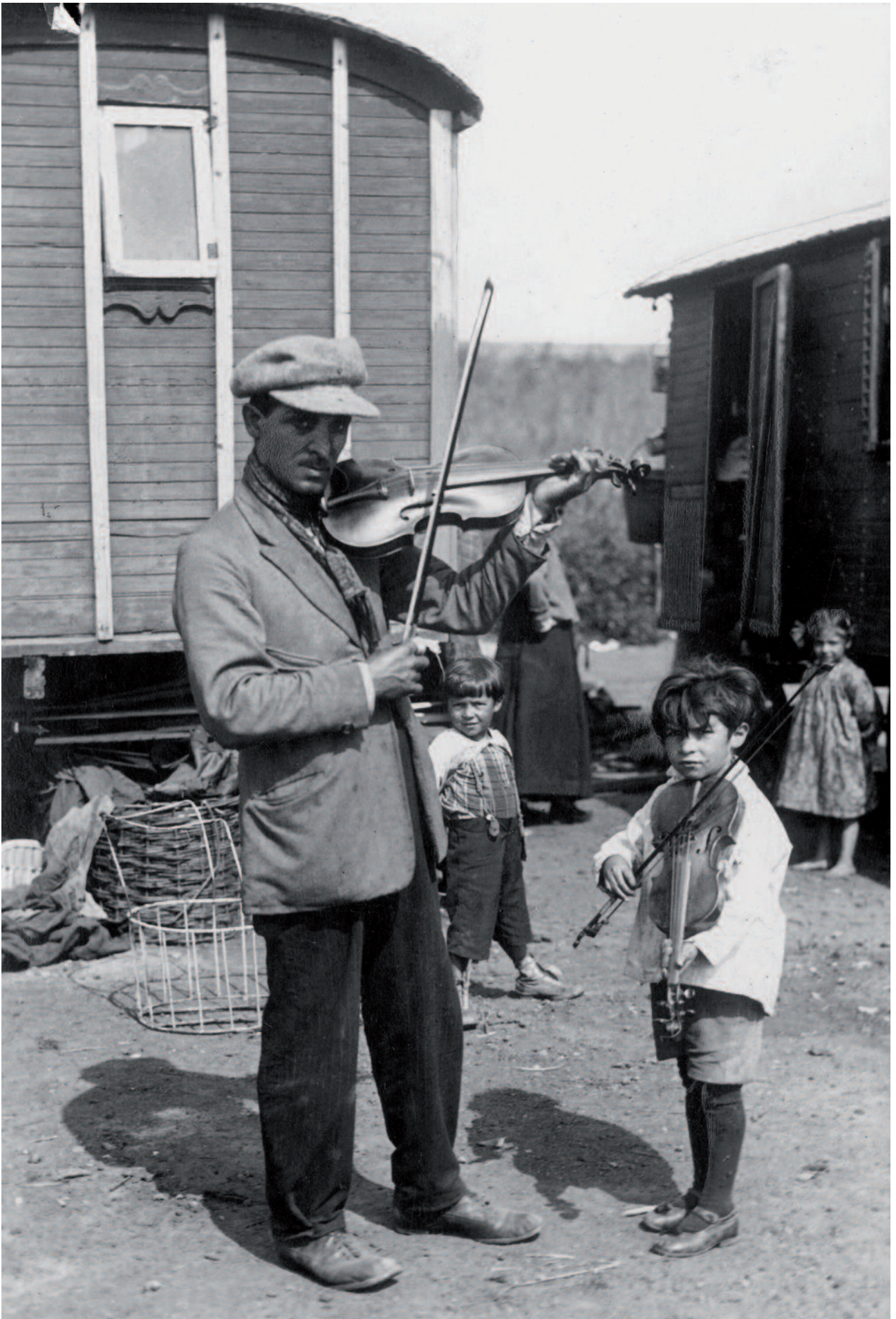
‘Polen,’ zei Bloema toonloos. Het was het eerste dat ze zei sinds Falko was neergeschoten.

‘Polen?’ vroeg Maira onzeker.

‘Toetela’s man heeft familie in Duitsland. Die zijn naar Polen gebracht.

Een neef is ze gaan zoeken. Die is nooit meer teruggekomen. Ze stonden op een lijst, de hele familie. Het begint met lijsten. En dan Polen. En dan niets meer.’

(bladzijde 57-58)

Opdracht

4

Toen de Sinti en Roma een paar dagen in kamp Westerbork gevangen hadden gezeten, moesten zij op transport.

Lees uit het boek *Opgejaagd* het volgende fragment:

Daarachter zag ze de trein, een stukje ervan, het perron vol mensen met koffers en pakken. Daar ergens zou haar familie nu zijn. 'Mama!' wilde ze roepen. 'Wacht op mij!'

Waarom deed ze het niet? Waarom sloop ze tussen de werkplaatsen door, vlak langs de wand, zodat ze niet te zien was uit de wachttoren? Waarom liep ze gebukt, zodat de mensen die in de loodsen aan het werk waren haar niet konden zien? Waarom bleef ze aan het einde stilletjes staan, zonder het perron op te rennen?

(...)

Waar waren ze? De Duitsers keken op het instappen toe, lijsten in hun hand. Iemand tekende iets met krijt naast een deur. Een man tuurde door een camera op een driepoot, alsof hij een vakantieisje filmde. Maira volgde met haar blik de richting van de camera. Ineens zag ze iets wits in de deuropening. Was dat Settela's hoofddoek? Het meisje merkte niet dat ze werd gefilmd, ze keek naar iets op het perron. Daar rende een hond heen en weer. Maira deed een stapje achteruit. Wat – of wie – zocht die hond?

Daar! Een eindje verderop herkende ze een slip van tante Lala's blauw gele deken. Het gezicht van haar tante was niet te zien. Maar op het perron vlak ervoor – ja, daar stond moeder Bloema! Een man duwde haar de hoge wagon in, tilde Krasa op en propte haar in haar moeders armen. En meteen werden er nog twee mensen naar binnen geperst. Haar moeder probeerde nog om te kijken – er liepen een paar mensen langs en Maira zag het niet goed – en daarna was de deur al dicht. Hoe kon dat nou? Zo zaten ze in het donker! Dat kon je met varkens doen, maar toch niet met mensen!

Kersja, ouder dan Krasa maar gauwer bang, stond nog moederziel alleen op het perron. De broers waren nergens te zien. Maira probeerde te fluiten, – waar ben je, waar ben je? – maar haar lippen waren te droog. Maira wist zeker dat haar zusje hilde. Iemand, geen familie, nam Kersja bij de hand en zette haar in een andere wagon. Wat zou Kersja een keel opzetten tussen die vreemde mensen. Maira beet op haar hand. Zij had daar moeten zijn, bij Kersja, zij moest toch op haar zusje passen!

(Bladzijde 84-85)

A Zoek de juiste tekst bij de foto's.
Zet het nummer van de tekst in de foto.

- 1- Maira denkt dat Settela naar de hond van de bewaking op het perron kijkt.
- 2- De trein met onder andere 245 Sinti en Roma vertrekt op 19 mei 1944 vanuit kamp Westerbork naar Auschwitz.
- 3- Deze gevangene filmt ook het transport dat uit het kamp vertrekt.
- 4- De deur van de treinwagon gaat dicht.
- 5- Settela kijkt vanuit de wagon, vlak voordat de trein vertrekt.

Opdracht

5

Na twee dagen en nachten reizen kwam de trein met Sinti en Roma in Auschwitz aan. Ze werden daar gevangen gezet in het zigeunerkamp. De meesten werden niet veel later vermoord. Van de uit kamp Westerbork weggevoerde Sinti en Roma zijn er maar 30 die de oorlog overleefd hebben.

Zoni Weisz was 7 jaar oud toen zijn vader, moeder, zusjes en broertje werden vermoord door de nazi's. Hij heeft hen zien vertrekken met de trein en vertelt daarover:

“Mijn ouders, mijn twee zusjes en m’n kleine broertje zijn op 16 mei 1944 om vier uur ‘s ochtends opgehaald en gearresteerd. Ik was uit logeren bij m’n tante Moezla. Daar hoorden we dat mijn familie was opgehaald... Toen we van deze razzia hoorden, zijn we meteen gevlucht. Ik herinner me dat we in een koude boerenschuur, zonder eten of drinken zaten. Later werden we toch ook gepakt om naar Westerbork te worden gebracht. Dat was op 19 mei 1944. Het zogenaamde ‘zigeunertransport’ was al vertrokken en ze konden ons onmogelijk op tijd in de trein krijgen. Dus besloten ze om ons naar het station in Assen te brengen. Daar zag ik m’n vader, moeder, m’n zusjes en

broertje in de beestenwagen, voor de laatste keer. Ik vergeet nooit het blauwe jasje van mijn zusje. Ik ben ontsnapt omdat een ‘goede’ politieman, toen ik naar ze toe wilde lopen, me achteruit duwde, en zei: “als ik mijn pet afzet, wegwezen.” Aan de andere kant van het perron stond toevallig ook een trein en daar zijn mijn tante, haar kinderen, m’n neef en ik ingesprongen. Mijn vader schreeuwde nog naar zijn zuster dat ze goed voor mij moest zorgen. De rest van de oorlog zijn we ondergedoken geweest.”

Zoni Weisz heeft de oorlog in de onderduik overleefd. Elk jaar tijdens de dodenherdenking herdenkt hij zijn ouders, zusjes, broertje en andere Sinti en Roma die tijdens de oorlog werden vermoord. Tijdens een van die herdenkingen heeft hij een zelfgeschreven gedicht voorgelezen. Het laatste couplet gaat zo:

*Op dat perron verloor ik alles wat me dierbaar was,
alles, ook mijn zusjes blauwe jas.
Ik heb gebeden, geschreeuwd, ik wil bij jullie zijn,
samen, samen sterven, voelen dezelfde pijn.*

Luister via YouTube naar het voorleesfragment van Lydia Rood, de schrijfster van het boek *Opgejaagd*. Zoek naar het filmpje: Maira Opgejaagd.

A Welke gedachten hebben Maira en Zoni Weisz allebei, nadat ze hun familie zijn kwijtgeraakt?

Op het terrein van kamp Westerbork staat een gedenkteken voor de uit Nederland weggevoerde en vermoorde mensen. Deze mannen, vrouwen en kinderen hebben geen eigen graf gekregen. Daarom hebben ze allemaal een eigen steen op het kampterrein. De stenen met een ster zijn voor de Joodse slachtoffers, de stenen zonder symbool staan voor de verzetsstrijders.

Bekijk de afbeeldingen.

< Herdenking van het transport dat op 19 mei 1944 uit kamp Westerbork vertrok.

Voor de Sinti en Roma is de vlam als > symbool gekozen, omdat hun leven zich vaak rondom het vuur afspeelde; koken en eten, muziek maken, bij elkaar zijn.

B Welk symbool staat op de stenen voor de Sinti en Roma?

Tijdens een herdenking wordt er een moment stilte gehouden, zodat je kunt denken aan de slachtoffers en wat er met hen gebeurd is. Of misschien denk je aan hun familie of juist aan heel iets anders.

*Denk een moment aan wat je tijdens deze les
gehoord en gelezen hebt over de Sinti en Roma.*

**Omschrijf jouw gedachten over de Sinti en Roma in de Tweede Wereldoorlog.
Je mag er ook een tekening of een gedicht over maken.**

Extra opdrachten

Als je klaar bent met de opdrachten, kun je een extra opdracht maken. Overleg met je juf of meester hoeveel tijd je hiervoor hebt en of je de opdracht alleen maakt of in een groepje. *Kies uit:*

1 **Tijdbalk**

Maak een tijdbalk over het leven van de Sinti en Roma voor, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. De data en jaartallen kun je in de opdrachten vinden.

De tijdbalk kun je uitbreiden door zinnen uit de tekstfragmenten en afbeeldingen uit de opdrachten toe te voegen.

2 **Gedicht**

Kies een onderwerp uit de opdrachten en maak hier een gedicht over.

Bedenk een titel voor het gedicht, schrijf twee of drie coupletten en zorg voor een passend begin en eind. Als voorbeeld kun je het gedicht van Zoni Weisz uit opdracht 5 bekijken. In zijn gedicht rijmen de laatste woorden van twee zinnen op elkaar.

3 **Kaft boek**

Maak zelf een nieuwe kaft voor het boek *Opgejaagd*. Dit kan een (zwart/wit) tekening zijn, een collage van foto's uit de opdrachten of een afbeelding die je maakt van stukjes papier of stof. Je mag ook een nieuwe titel voor het boek bedenken.

4 **Monument**

Ontwerp een monument ter nagedachtenis aan de omgekomen Sinti en Roma.

Van welk materiaal maak je het monument, hoe ziet het eruit, op welke plek in Nederland zou je het monument willen plaatsen en wat betekent het?

Je kunt het ontwerp op papier tekenen/schrijven, maar je mag het monument ook in het klein maken.

